

Ordmoln

Till dig som informatör:

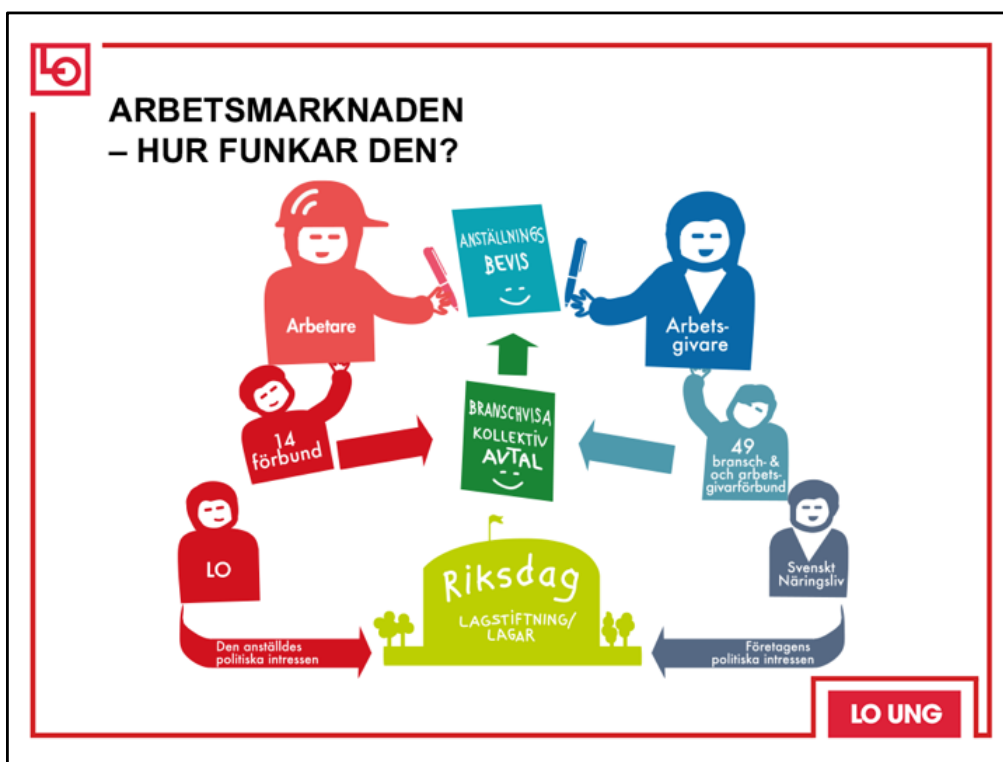
Syftet/budskapet med materialet är att framhäva värdet av kollektivavtalet och att vi måste vara många medlemmar i facket för att teckna starka kollektivavtal.

Start talarmanus:

Presentera dig själv. Berätta vad du jobbar med i vanliga fall och att du idag har kommit hit från LO för att berätta om vilka rättigheter och skyldigheter man har på jobbet, vad facket är, om hur arbetsmarknaden fungerar och hur eleverna kan vara med och påverka sina villkor på jobbet.

Fråga hur många i klassen som haft ett jobb någon gång (extrajobb eller sommarjobb) och hur det har fungerat.

Berätta något om ditt eget första jobb, eller det du har nu. Vad fungerade bra och mindre bra? Vad kände du till om dina rättigheter och skyldigheter? Koppla det till att du själv valde att bli fackligt aktiv och är här idag för att förbereda andra och svara på frågor.

Svenska modellen

När vi jobbar är vi anställda/arbetstagare hos en arbetsgivare. Då skriver vi på ett anställningsavtal med vår arbetsgivare. Vi som är anställda kan gå med i ett fackförbund.

Fackförbunden är medlemsorganisationer för de anställda. Det är inte någon myndighet. Det finns ett förbund för varje yrke eller bransch, man kan alltså själv inte välja vilket fackförbund man ska tillhöra.

Fackförbunden är av och för medlemmar och finns för att förbättra arbetsvillkor, löner och vår arbetsmiljö. Man blir inte medlem i facket automatiskt utan måste gå med själv.

Arbetsgivaren kan vara med i en arbetsgivarförening precis som en arbetare är med i ett fackförbund.

Fackförbunden och arbetsgivarorganisationerna kallas för arbetsmarknadens två parter och dessa tecknar kollektivavtal där regler och villkor för arbetsmarknaden finns. Det som står där påverkar villkoren i våra anställningsavtal. Detta kallas för den svenska modellen, att regler och villkor till största del ska bestämmas av arbetsmarknadens parter snarare än av politikerna via lagstiftning. På så sätt kan regler och villkor anpassas efter en specifik bransch eller ett visst yrke.

Det finns dock lagar som rör arbetsmarknaden som politikerna beslutar om och stiftar. Till exempel LAS – lagen om anställningsskydd, semesterlagen, arbetstidslagen och arbetsmiljölagen. Eftersom lagarna påverkar oss som anställda försöker vi som fackförbund även påverka politikerna att stifta lagar som förbättrar arbetsvillkoren för oss. Detsamma gäller arbetsgivarföreningarna som försöker påverka politiker utifrån deras intressen.

Hur mycket ska du ha i lön?

För att detta ska bli lite mer begripligt så måste vi prata om lön. Att vi får betalt är anledningen till att vi jobbar även om vi självklart även vill ha ett roligt och meningsfullt arbete. Fråga eleverna vad de själva tror att de ska tjäna.

Övning - lönedumpning

Gör ett rollspel med klassen där du är arbetsgivare och ska anställa några av eleverna i klassen (inte alla så att de blir tvungna att konkurrera med varandra). Vilka av eleverna tar jobbet du erbjuder för 300 kronor i timmen? Kan de tänka sig att gå ner till 200 kr i timmen? 100? 70? 50?

Kan någon tänka sig att jobba mot annan betalning? Fri bar? Presentkort?

Kan någon tänka sig att jobba 12 timmar om dagen med en lunchrast på 30 minuter?

Testa hur långt ner de kan gå. Om de stannar tidigt och inte sänker sin lön, dela ut olika roller till eleverna, t.ex.

- Någon vill spara ihop pengar till en jorden runt-resa
- Någon bor hemma och får pengar av sina föräldrar
- Någon tänker ändå plugga till hösten och ska "bara" jobba på arbetsplatsen en kort period
- Någon vill flytta hemifrån och hyra/köpa en lägenhet

- Någon har en familj att försörja
- Någon har skulder hos kronofogden

Vid det här läget lär några av eleverna som fått rollerna ha gått ner i lön. Säg att de som erbjudit lägst löneanspråk fått jobbet. Förklara att detta kallas lönedumpning, alltså att konkurrera om ett jobb genom att sänka sin lön. Nämn att det finns andra typer av villkorsdumpning, t.ex. att jobba utan rast, jobba länge, ha ett extremt stressigt jobb.

Fråga eleverna vad de hade kunnat göra för att undvika det som nyss hände. Om de inte kommer på det själva, berätta att de hade kunnat gå ihop och enade krävt en och samma lön. Arbetsgivaren kommer fortfarande att behöva anställa folk och var från början beredd att betala 300 kronor i timmen.

Diskutera på vilka andra sätt man kan konkurrera om jobb istället (utbildning, kompetens, erfarenhet). Berätta att fackföreningarna finns av den här anledningen, att vi inte ska dumpa våra villkor.

Är villkoren de nu accepterat lagliga? Finns det någon lag som säger hur lite vi ska tjäna?

HUR MYCKET SKA DU HA I LÖN?

- > Det finns ingen lägsta lön enligt lagen
- > Lönen fastställs i kollektivavtalet
- > Lön ska vara pengar inte prylar
- > Dumpa inte lönerna eller villkoren

LO UNG

Fortsättning...Hur mycket ska du ha i lön?

Det enda den svenska lagen säger om lön är att arbete under slavliknande förhållanden är förbjudet. Vi har alltså ingen lagstiftad lägsta lön enligt lagen. Detta bestäms i kollektivavtalet och det är parterna som gör upp. Det är det som gör att vi kan undvika lönedumpning och att lönerna inte är beroende av politiska beslut. Förklara varför lagstiftad lägsta lön inte fungerar bra i praktiken.

Om du vill, ta in ett internationellt perspektiv.

Exempel: lägsta tillåtna lön, enligt lag, i vissa delstater i USA är 8 dollar per timme, det betyder cirka 50-60 kronor i timmen. I Kina finns det provinser där minimilönen ligger på 71,5 dollar i månaden, det vill säga runt 500 svenska kronor. Diskutera om man i de länderna lyckats hålla ett löfte om att inte konkurrera med varandra om lägre löner. Diskutera varför de inte lyckas, det vill säga svag facklig organisation, ofta på grund av lagar som gör det svårt att organisera sig fackligt.

Nämna att lön ska vara pengar och inget annat. Dels för att vi själva vill bestämma vad vi gör med våra pengar och dels för att lönen riskerar att vara svart om man får den i något annat än pengar.

Syftet med hela övningen var att skapa förståelse för att våra arbetsvillkor alltid är beroende av andras livssituationer, varför facket och a-kassan finns och hur det ser ut

i länder med lagstiftad lägsta lön.

VAD INNEBÄR ETT KOLLEKTIVAVTAL?

- > Regler som facket och arbetsgivaren är överens om och är skyldiga att följa
- > Lägsta tillåtna lön
- > Eventuell OB-ersättning och övertidsersättning
- > Att du är försäkrad på jobbet
- > Gäller alla på din arbetsplats
- > Att företag konkurrerar på lika villkor

LO UNG

Vad innebär ett kollektivavtal?

Kollektivavtal är de avtal som arbetsgivare och fackförbund kommer överens om vilka regler som ska gälla på arbetsmarknaden. Båda parter är sedan skyldiga att följa de som avtalas. Det finns också lagar som gäller på arbetsmarknaden men de reglerar inte allt utan kollektivavtalet förbättrar och kompletterar de som inte finns i lagen.

Fråga eleverna vilka regler de tror omfattas av kollektivavtalet.

I kollektivavtalet står det vad den lägsta tillåtna lönen är. Arbetsgivaren får ge högre lön än vad kollektivavtalet säger men inte lägre. (Kollektivavtalet är ett golv och inte ett tak). Här står också hur mycket andra löneersättningar ska vara exempelvis OB-ersättning (ersättning på obekvämlig arbetstid, kvällar och helger).

Kollektivavtalet innebär att man garanterat är försäkrad på jobbet, utifall det skulle hända en olycka. Skadar du dig själv eller någon annan på jobbet kan det bli både smärtsamt och väldigt dyrt

Förklara vikten av att vara försäkrad och att ingen annan försäkring gäller vid exempelvis arbetsskador.

Som medlem i facket får du också större inflytande på din arbetsplats om det finns ett kollektivavtal. Medlemmarna får vara med och bestämma över vad som händer på

jobbet!

Kollektivavtalet gäller alla som arbetar på arbetsplatsen för att vi inte ska tävla och konkurrera med varandra, på samma sätt som med lönen.

Om alla företag har kollektivavtal så konkurrerar även de på samma villkor mot varandra. Då kan inte företag som inte vill försäkra sina anställda eller betala låga löner ges fördel för det utan då gäller samma regler för alla. Om alla har kollektivavtal så konkurrerar företagen inte med de anställdas villkor.

Räcker det med att det finns ett kollektivavtal?

Med kollektivavtal har man en tryggheten. Repetera att inget hindrar arbetsgivaren från att betala en högre lön eller ha bättre villkor för sina anställda. Med ett kollektivavtal finns det ett golv att stå på, det kan alltid vara bättre men aldrig sämre. Kollektivavtalet är inte ett tak.

ANSTÄLLNINGSBEVIS

- > Ditt och arbetsgivarens namn
- > Arbetsplatsens adress och org.nummer
- > Anställningsform
- > Lön
- > Arbetsuppgifter
- > Hur lång arbetstiden är per vecka
- > Uppsägningstid
- > Start- och eventuellt slutdatum

LO UNG

Anställningsbevis

Ett anställningsavtal eller anställningsbevis är precis vad det låter som, ett avtal mellan dig och din arbetsgivare, ett bevis på att du är anställd. Det kan se ut ungefär som det på bilden. Det ska innehålla villkoren för jobbet och skrivas på innan eller snarast man börjar på ett nytt jobb. Man ska alltid behålla ett påskrivet original själv. Har man inte fått något anställningsavtal ska man alltid be om ett.

Följande uppgifter ska finnas med:

- Ditt och arbetsgivarens namn måste stå för att man ska veta mellan vilka avtalet gäller.
- Det ska tydligt stå arbetsplatsens adress och organisationsnummer så att man vet vilken arbetsplats man ska jobba på. Det räcker inte att det står ICA, det ska stå vilken ICA det gäller. Är det ICA i Karlstad eller ICA i Malmö?
- Anställningsform: På vilket sätt är jag anställd? Tillsvidare, provanställd eller visstidsanställd? **Förklara vad ett solskensavtal är.**
- Lön: Hur mycket ska jag tjäna? Timlön och övriga löneförmåner.
- Arbetsuppgifter: Vilket jobb ska jag utföra på arbetsplatsen?
- Arbetstid: Hur mycket ska jag jobba varje vecka?
- Uppsägningstid: Om jag säger upp mig eller om arbetsgivaren säger upp min anställning hur länge måste jag då arbeta kvar innan jag slutar?
- Om det finns ett start och ett slutdatum för anställningen.

Många gånger när unga hamnar i problem, att något inte gått rätt till (att man fått ut fel lön, blivit uppsagd fast man var överens om att man skulle få jobba hela sommaren eller så) så har anställningsbeviset varit avgörande för att facket ska kunna lösa frågan.

*Solskensavtal är vanligt förekommande men absolut inte ok. Är det fint väder får man jobba. Regnar det får man stanna hemma. Många arbetsgivare försöker göra jobbet till något där de anställda får ta risken. Solskensavtal/regnavtal är ett stort problem, särskilt för sommarjobbare. Dessa avtal är **inte ok**, man ska få ett anställningsbevis med hur många timmar man ska arbeta samt ett schema med när man ska jobba. Är man schemalagd kan det inte vara så att man ska stanna hemma utan betalt för att det regnar.*

Svart jobb

Förklara vad svartjobb är, att det sker utanför systemet och lagen.

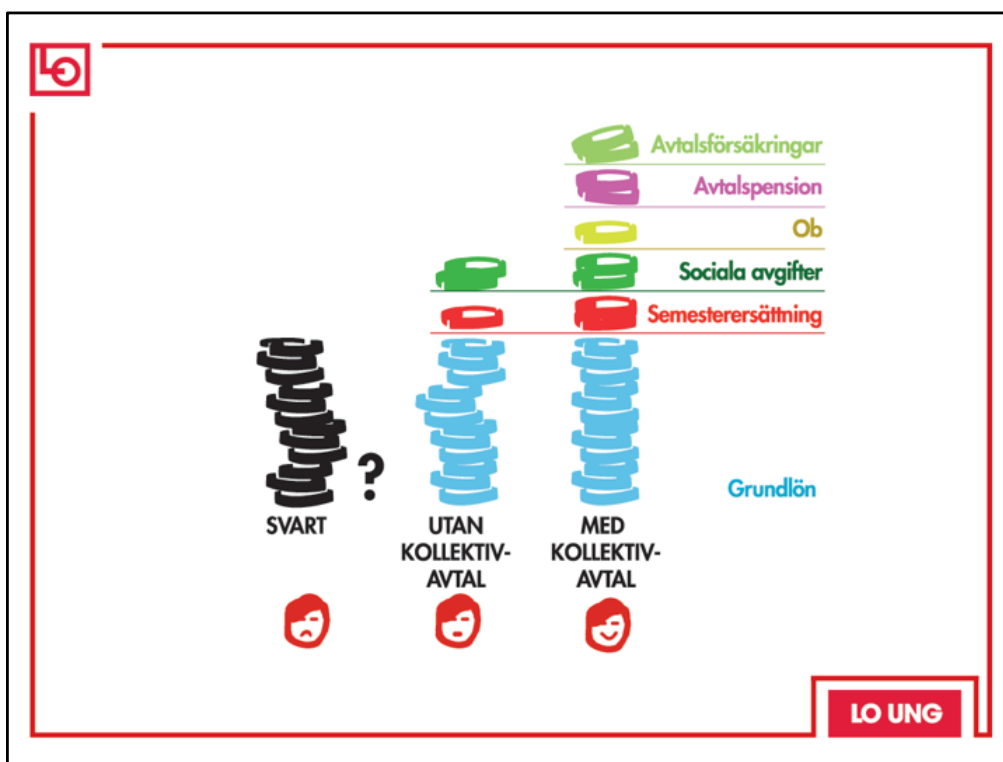
Lönen innehåller mer än timlönen du har. Jobbar du svart har du inte rätt till sjukersättning om du blir sjuk, betald semester, övertidsersättning och pensionspengar.

Varken du eller arbetsgivaren betalar skatt och att du avsäger dig alla rättigheter.

Det finns en anledning till att arbetsgivaren är beredd att ta risken att åka dit för den olagliga handling det är att anställa någon svart. Jobbar man svart tar nämligen arbetsgivaren de pengar som annars hade gått till skatt, pension och sociala försäkringar och stoppar dem i egen ficka. Om du skadar dig eller någon annan på jobbet täcks det inte av några försäkringar. Inte din egen och inte dina föräldrars. Om man jobbar svart är det svårt att använda jobbet som en merit för framtida jobb eftersom arbetsgivaren inte kommer att ge ut ett intyg på att man arbetat där. Och vad gör man om arbetsgivaren bestämmer sig för att sluta betala ut lönen helt plötsligt eller säger att man inte är välkommen tillbaka? Man är ju faktiskt inte anställd och har inget anställningsbevis. Man har inga rättigheter och utsätter sig själv för oerhört stora risker.

Gratis provjobb

Många arbetsgivare använder sig av provjobb. Visst kan det vara ett bra sätt för dig att visa vad du går för, men se upp för arbetsgivare som försöker få dig att provjobba gratis. Ställ aldrig upp på det. Det är stor chans att du blir lurad. Endast oseriösa arbetsgivare gör så och risken för fler problem på just den arbetsplatsen är stor. Du har alltid rätt till lön från första timmen du jobbar. Provjobbar du gratis är du aldrig garanterad att få jobbet och du är dessutom inte försäkrad. Möjligheten till provanställnings finns, om du eller arbetsgivaren vill se om jobbet passar just dig.

Grafen visar hur lönen kan variera om man arbetar svart, vitt utan kollektivavtal eller vitt med kollektivavtal.

Förklara varför det är vi själva som förlorar på svartjobb och att det är arbetsgivaren som tjänar på det.

Att arbeta på en arbetsplats utan kollektivavtal

Alla arbetsplatser inte har kollektivavtal (VIKTIGT!) Det är jättestor skillnad att arbeta på en arbetsplats som har ett kollektivavtal och en arbetsplats som inte har det.

Man är inte garanterad något av det som vi nyss tog upp utan måste förhandla det själv. Att få en minimilön, OB, övertidsersättning osv. är ingen garanti. Om arbetsplatsen saknar kollektivavtal bör man fråga sin chef om man är försäkrad under arbetstid.

Fackförbunden hjälper sina medlemmar på avtalslösa arbetsplatser att få kollektivavtal

VI HJÄLPER DIG OM DU HAR FLER FRÅGOR!

RING
020-560056

- > Vilket fackförbund ska jag tillhöra?
- > Finns det ett kollektivavtal på min arbetsplats?
- > Har jag rätt lön?
- > Hur vet jag om jag jobbar svart?
- > Hur gör jag med semester och ledighetsansökan?
- > Kan jag säga upp mig?
- > Vad gäller om jag ska jobba utomlands?

LO UNG

Har du frågor hjälper vi dig vidare

Berätta om fackets hjälptelefon, att den finns just för de som är nya på arbetsmarknaden och att de kan vända sig dit med alla frågor. Det är gratis och att de kan vara anonyma.

Numret finns på jobba-foldern de kommer få med sig.

Det ska vara kul att arbeta

Nu är det dags att summera skolinformationen. Förklara att syftet med presentationen är att eleverna ska känna sig trygga och få verktyg för att kunna ha det bra och kul på jobbet. Att uppmärksamma dem på tunga saker som diskriminering om mobbing är en förutsättning för att vi ska kunna ha det bra i slutändan. Är vi många blir vi starka tillsammans. Det gör att vi kan teckna starka kollektivavtal med högre lön och bättre villkor.

Kollektivavtal

Kolla så att det finns kollektivavtal på arbetsplatsen du ska jobba på. Du får en schyst lön och rätt till andra ersättningar. Påminn om att minimilönen, om man inte har avtal, är 0 kronor.

Anställningsbevis

Se till att få ett anställningsbevis så du vet under vilka villkor (antal timmar, lön med mera) du är anställd och att du faktiskt har en anställning.

Lönebesked

Man ska alltid få lönebesked i samband med lönen. Där står hur många timmar man arbetat, vilken lön man har fått och att man fått ut övriga ersättningar som ob och semesterersättning. Där ser du också att arbetsgivaren dragit skatt.

Arbetsintyg

När du slutar jobba ska du be om ett arbetsintyg. Det är bra att ha som en merit för framtida jobb.

Försäkringar

Ett bra sätt att vara säker på att du är försäkrad är att jobba på en arbetsplats med kollektivavtal. Om arbetsplatsen saknar kollektivavtal bör du fråga din chef om du är försäkrad under arbetstid.

Bli medlem i facket när du börjar arbeta

Berätta att det är viktigt att vara medlem både för sin egen trygghet och för att se till att vi är starka i framtida förhandlingar om löner och villkor.

Hjälptelefonen kan hjälpa eleverna att hitta rätt fackförbund.

Kolla om klassen har några frågor eller om något är oklart. Dela ut material om något ska delas ut.

Förslag på material att dela ut:

Minijobba

Läraryggsfolder

Arena Skolinformativmaterial www.arbetslivskoll.se

Givaways

Tack för att ni lyssnade

Uppmuntra eleverna att komma fram efteråt och ställa frågor. Önska eleverna lycka till i framtiden och pitcha hjälptelefonen igen. Tacka för att du fått komma och för att klassen har lyssnat.

När eleverna gått så tacka läraren och ge hen "Läraryfoldern". Där finner läraren hur hen går tillväga för att boka skolinformation. Fråga läraren om hen har kollegor som har andra klasser som vi kan träffa. Be läraren att ge foldern till dem. Säg att vi gärna kommer tillbaka.

Berätta att Arena Skolinformations material finns att få tag på via www.arbetslivskoll.se och att det är ett tips på hur läraren kan fortsätta jobba med arbetsmarknadsfrågor med klassen.

Till dig som informatör: BRA JOBBAT!!